

UZ DESETU OBLJETNICU RADA DRUŠTVA (1971—1981)

Deset godina postojanja i rada jednog društva nije ni malo ni mnogo, ali je dovoljno da se postignu određeni rezultati i uspjesi. Na poticaj Inicijativnog odbora dana 23. lipnja 1971. u foajeju HNK — Split osnovao je Društvo prijatelja kulturne baštine. Na samoj osnivačkoj skupštini izabran je za prvog predsjednika dr Jerko Čičin-Šain a za dva potpredsjednika: dr Slavko Sirišćević i ing. Josip Morpurgo, koji su najviše nastojali da se Društvo osnuje. Društvo je otada rijetkim žarom i upornošću, skromnim sredstvima i predanim radom nastojalo dati doprinos čuvanju, zaštiti, popularizaciji i proučavanju bogatog nasljeđa Splita. S pravom je dr Cvito Fisković na osnivačkoj skupštini Društva istakao da »građani trebaju štiti svoju kulturnu baštinu jače od zakona i konzervatora, muzealaca i urbanista«.

Doista, djelovanje Društva kroz proteklo razdoblje dokazuje dosljednost u ispunjavanju datih obveza i to s ljubavlju, ne mareći za trud. Sudjelovanje u javnim raspravama, u kulturnim problemima grada, organiziranje velikog broja predavanja, koja su imala visok kulturni i odgojni kvalitet, akademije, mnogobrojni izleti po Jugoslaviji i inozemstvu, uvijek popraćeni stručnim predavanjima i vođenjem, te na koncu izdavanje vlastitog časopisa »Kulturna baština« i posebne edicije »Život Marka Marulića Splićanina« Duška Kečkemeta, koji su tiskani isključivim naporom Društva, bez ičije financijske pomoći, dokazuje brigu Društva za našu kulturnu baštinu.

Ocjenjujući desetogodišnji rad Društva, Komisija za dodjelu javnih priznanja dodijelila mu je brončanu plaketu »Grb Splita«. Na prigodnoj svečanosti u Muzeju narodne revolucije 19. studenog 1981. plaketu je predsjedniku Društva Stanku Piploviću uručio predsjednik Društveno-političkog vijeća Skupštine općine Split drug Vinko Barbarić istakavši da se ona dodjeljuje »u znak priznanja i zahvalnosti za sve što ste do sada učinili«.

Rezultati, dakle, nisu izostali. Međutim, pred Društvom su još mnogi zadaci i dužnosti da opravda svoje postojanje u ovom gradu bogatom neprolaznim vrijednostima.

Marija Znidarčić

OSVRT NA DESETOGODIŠNJI RAD DRUŠTVA

Okupili smo se da proslavimo desetogodišnjicu aktivnog djelovanja našeg Društva. Nakon deset godina uspješnog rada podsjetimo se na ciljeve našeg Društva, na osnovne vidove aktivnosti i postignute uspjehe.

Na području grada Splita i splitske regije nalazi se veoma značajan, obiman i raznolik fond kulturnih dobara. Ti su kulturni spomenici neposredni svjedoci visoke kulturne i životne razine ovog kraja.

Ova proslava desetogodišnjice naše aktivnosti pada gotovo na godišnjicu smrti predsjednika Tita, velikog sina naše domovine, borca revolucije i graditelja samoupravnog socijalizma, zajednice ravnopravnih naroda i narodnosti Jugoslavije.

Predsjednik Tito uvijek se zalagao za ostvarenje takvog društva koje će omogućiti da se svaki član zajednice svestrano kulturno izražava, da njeguje i razvija najhumanije crte društvenog bića. Zalažući se, u okviru globalne politike, za kulturni razvoj i prosperitet naše zajednice, drug Tito prilikom boravka u Splitu, upoznat s njegovim golemim kulturnim blagom, izrekao je riječi koje su zračile poštovanjem i divljenjem prema njegovoj baštini, a ujedno i pohvalu i poticaj nastojanju građana da se to što posjeduju i sačuva. Duboko smo mu zahvalni na tim toplim riječima. Još jednom hvala mu i slava.

Desetogodišnjica osnutka Društva pada u jubilarnu godinu, kad obilježavamo i 40-tu obljetnicu ustanka i socijalističke revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije. Ovaj veliki jubilej slavimo isticanjem značajnih ličnosti i događaja u našoj najnovijoj povijesti zbratimljenih naroda i narodnosti širom domovine, oštro osuđujući svaku neprijateljsku akciju uperenu protiv državnog integriteta, našeg društveno-političkog razvoja i ugleda u svijetu kao i naših dostignuća u revolucionarnoj i socijalističkoj izgradnji.

U Splitu su veoma brojni spomenici iz rimskog perioda a sam grad je nastao u prostorima jednog takvog spomenika: Dioklecijanove palače. Bogate su i raznovrsne tragove ostavila i kasnija pokoljenja. Spomenički objekti koji krase Split svjedoče o stvaralačkoj snazi i izuzetnim arhitektonskim nadahnućima stanovnika ovog područja kroz povijest. Osim spomenika antike, Split je bogat umjetničkim spomenicima: kiparstva, slikarstva, graditeljstva, rezbarstva, predrenesansnim, renesansnim i kasnorenesansnim spomenicima. Ovaj obiman i dragocijen spomenički fond našeg grada zahtijeva i obvezuje nas da ga se zaštititi i sačuva.

U burnoj povijesti Splita bilo je i slučajevi uništavanja spomenika. Karakteristika je svake kulturne i uljudene zajednice, a uvjereni smo da te odlike ne mimoilaze ni našu zajednicu, da poštuje, čuva i štiti kulturne tekovine koje joj je povijest ostavila u nasljeđe. Stara je naime istina, da narod koji ne poštuje vlastitu povijest ne poštuje ni sebe. Mi, Splićani, nikada nismo bili takav narod o tome svjedoči sva naša povijest, pa i ova najnovija.

Osnovni cilj našeg Društva je da pomogne i unapređuje zaštitu kulturne baštine, a time posredno radi i na promicanju kulture u širem smislu. Stoga smo aktivno radili na uključivanju što većeg broja građana u brigu o zaštiti kulturnih dobara, proširivanju saznanja o njima i vremenu o kojem svjedoče, na njegovanju aktivnog odnosa prema kulturi i kulturnim dobrima Splita i okolice.

U tom cilju Društvo je stalno radilo na raznim oblicima pomaganja zaštite i korištenja kulturnih dobara, omasovljavajući svijest i saznanja o njihovoj vrijednosti, uključujući u ovaj rad sve šire slojeve građana, nastojeći tako utjecati na sudbinu kulturne baštine. Ovom plemenitom djelatnošću doslovno smo pratili ustavno i naše statutarno načelo po kojem su »kulture, umjetnosti i kulturno stvaralaštvo sastavni dio života i rada radnih ljudi i građana, a sve to u procesu oslobađanja i obogaćivanja ličnosti te humanizacije okoline u kojoj se živi i radi.«

Dok stručne službe vode specijaliziranu brigu o zaštiti spomeničkog fonda i kulturnog blaga, imajući u vidu da kulturni spomenik nije sam po sebi samo dio kulture nego i integralni dio urbanog tkiva grada, naše se Društvo trudilo da proširi krug zainteresiranih za ovo područje, da briga i zanimanje bude što intenzivnija, te da ove djelatnosti dobiju odgovarajući postupak sa ostalim u suvremenom društvu.

Proširenje znanja i svijesti o vrijednosti kulturne baštine Splita trebao bi biti stalni i prateći zadatak lokalnih sredstava informiranja, kao i radija i televizije te odgojnih i obrazovnih ustanova našega grada i regije.

U radu na popularizaciji saznanja o vrijednosti kulturne baštine Splita Društvo je organiziralo stručna vođenja, odnosno posjet kulturnim spomenicima grada, predavanja i tribine na kojima su govorili naši istaknuti znanstvenici i kulturni radnici, a koja su bila izuzetno zapažena jer su upoznavala javnost sa nekim još nedovoljno osvjetljenim i manje poznatim spomenicima i spomeničkim zbirkama.

Ma da su povijesni spomenici Splita u prohujalim razdobljima u nekoliko navrata bili izloženi rušenju, postoje dokazi da se već u osamnaestom stoljeću javlja žaljenje zbog takvih slučajnosti. U XIX stoljeću počinje se voditi sistematska briga o kulturnim spomenicima pa se sredinom stoljeća već javljaju i prvi službeni konzervatori, koji djeluju u svim većim dalmatinskim gradovima pa tako i u Splitu.

Kao zaslužni pionir konzervatorske djelatnosti u Splitu pojavljuje se arhitekt i konzervator Vicko Andrić, a nakon njega legendarni don Frane Bulić, te veliki broj njegovih učenika i kasnijih sljedbenika. Svi oni nisu bili samo i isključivo konzervatori i znanstvenici, nego su se bavili i društvenim radom, nastojeći probuditi zanimanje i ljubav za kulturno nasljeđe Splita i njegovu povijest, ne samo unutar granica domovine nego i u svijetu.

Odmah po oslobođenju, a još u toku rata, 20. veljače 1945. donesena je Odluka o zaštiti i čuvanju kulturnih spomenika i starina. Služba zaštite spomenika sa povećava i nastoji spašavati vrijedna kulturna dobra koja su se sačuvala u ratnom vihoru. Usprkos tome, a baš zbog obimnosti spomeničkog blaga, te velikih napora stručne, organizacijske i financijske prirode, koje taj obim iziskuje, mnogi kulturni spomenici su još uvijek nedovoljno zaštićeni i istraženi.

inicijativom nekolicine naših sugrađana Društvo je osnovano 23. lipnja 1971. na konstituirajućoj skupštini u foajeu HNK-a. Na ovoj skupštini izabran je prvi UO od 40 članova sa prvim predsjednikom pokojni Jerko Čičin-Šain. Na prvoj sjednici ovog odbora 17. srpnja 1971. izabran je IO i to u sastavu:

predsjednik: Jerko Čičin-Šain

potpredsjednici: Josip Mörpurgo i Slavko Sirišćević

tajnik: Nevenka Božanić-Bezić

blagajnik: Joško Viski

članovi: Gordana Sladoljev i Marija Znidarčić

Svi navedeni osim preminulih Josipa Mörpurgo i Jerka Čičin-Šaina i danas neprekidno surađuju u upravi našeg Društva.

U prvim danima svog postojanja Društvo nije imalo vlastite prostorije, što je u mnogome kočilo redoviti rad. Četiri godine smo čekali da dobije ma kakve prostorije. Zavod za zaštitu spomenika kulture Splita u 1973. ustupio nam je za korištenje istočnu kapelicu u Protironu na Peristilu. Ta je kapelica bila neupotrebljiva za rad zbog prevelike vlage, a nije se uspjelo u uklanjanju tog nedostatka i ako smo se obratili na više strana (što uostalom nije ni do danas uređeno). 1. rujna 1975. Društvo je od Zavoda za izgradnju Splita dobilo današnje prostorije. Prostorija je mala, površine jedva 15 m², ali ipak u centru, gdje možemo držati društvenu imovinu i održavati redovite sastanke IO, te dežurati četiri puta sedmično, kako bismo bili na usluzi članovima, da mogu doći namiriti svoje obveze i dobiti razna obavještenja. Za godišnje skupštine obično koristimo prostorije u Muzičkoj školi »Josip Hatze« u Ulici put graničara 3, te se i ovim putem zahvaljujemo Muzičkoj školi na susretljivosti.

Od osnutka pa do danas Predsjedništvo Društva sastaje se redovito jedanput sedmično. Sjednice su otvorene i svaki član može prisustvovati. Dok nismo imali vlastitih prostorija sastajali smo se ili u prostorijama Radničkog sveučilišta ili u ustupljenim prostorijama »Dalmacijaturist«. I ovim putem im zahvaljujemo na susretljivosti.

Tijekom ovih deset godina rada Društvo nije propustilo da zauzme i javno izrazi svoj stav o pitanjima koja se tiču njegovih ciljeva ili se odnose na vitalne probleme zaštite interesa i tradicije grada. To je činilo u prvom redu preko svojih delegata u odgovarajućim delegatskim tijelima, istupanjem u javnom tisku, pismima i posjetima mjerodavnim faktorima, sudjelovanjem u anketama i raspravama i dogovorom s drugim zainteresiranim organizacijama radi zajedničkog istupanja. Te su se akcije uglavnom odnosile na koncepciju obnove kazališne zgrade, planiranu izgradnju RTV-centra, projektiranju gradnju kaskadnog stambenog naselja na Marjanu, na probleme javnog prometa, uklanjanje tvornice cementnih proizvoda s obale JNA, na projekt obnove obale Maršala Tita, na probleme zaštite čovjekove okoline s više ili manje uspjeha.

Društvo je u svom programu rada imalo predviđene razne akcije, koje se, na žalost, nisu ostvarile iz objektivnih razloga: zbog nedostatka sredstava ili radnog prostora, zbog nezainteresiranosti mjerodavnih faktora ili njihove opredjeljivosti za druga rješenja i sl. Uza sve to, danas kad slavimo desetogodišnjicu djelovanja Društva možemo kazati da smo svojom djelatnošću stekli ugled te su zato i neka naša djelovanja unijeta u planske dokumente Samoupravne interesne zajednice.

Društvo svoju djelatnost razvija neposredno sudjelujući putem svojih izabranih delegata u društveno-političkim organizacijama i ustanovama: u SIZ-u za kulturu, u Komisiji za prostorno planiranje pri OKSSRNH, u Komisiji za očuvanje čovjekove okoline OKSSRNH, u Savjetu Galerije umjetnina u Splitu. I u SS Omladine imamo

svog delegata. Da bismo više privukli omladinu, i mogli osnovati omladinsku sekciju što je stara namjera Društva, naš član Stanko Piplović je kratkim člankom u listu »OMLADINSKA ISKRA« upoznao čitaoce sa radom Društva i njegovim ciljevima te pozvao omladinu na suradnju. Društvo je dalo podršku omladini u njezinim širokim i dobro organiziranim akcijama očuvanja spomenika stare Salone. Naši članovi Duplanić i Lozo i sami su u više navrata sudjelovali u radu tih omladinskih akcija.

Zaštita prirodnih ljepota stalni je interes našeg Društva. Konkretnu i stalnu suradnju na tom polju imamo sa društvom »Marjan« kojemu je glavni cilj očuvanje, unapređenje i poljepšavanje poluotoka Marjan, toga u našem gradu jedinog Zakonom zaštićenog prirodnog rekreativnog rezervata. U toj uskoj suradnji odlučeno je, na naš prijedlog, da preuzmemo patronat nad crkvicom sv. Jere. Odmah se pokazala nužnost poduzimanja hitne intervencije na vrijednom spomeničkom objektu, jer je prijetila opasnost zarušavanja zapadnog ulaza u predvorje. Uz dobrovoljnu pomoć omladinaca skinut je reljef sv. Ivana koji je krasio ulaz. Reljef je smješten u crkvicu i sačuvan od uništenja. I ovim putem zahvaljujemo u ime Društva omladincima na suradnji u ovoj akciji.

Predavanja koja Društvo organizira stručnog su i znanstveno popularnog karaktera, a imaju za cilj neposredno obaviještavanje građanstva i osvjetljavanje značajnih pojedinosti iz kulturne povijesti Splita, širom historijskom i historiografskom tematikom. Predavači su redom istaknuti znanstveni i kulturni radnici ne samo iz Splita nego i iz drugih kulturnih centara. Predavanja pobuđuju interes i stručnjaka i velikog broja građana. Kroz ovo razdoblje priredili smo 46 predavanja. Posjet je bio zadovoljavajući, a često puta su dvorane bile prepune. Ovom bi se prilikom željeli toplo zahvaliti u ime cijelog članstva predavačima na njihovom velikom doprinosu u radu Društva uz živu želju da se započeta suradnja i ubuduće što plodonosnije razvija.

Predavanja smo održavali prvo u prostorijama Radničkog sveučilišta, nakon toga kod Muzičke omladine, te u MZ »Grad« a sada u Muzeju narodne revolucije. Svima zahvaljujemo na ustupljenim prostorijama želeći i dalje uspješnu suradnju.

U aktivnost Društva spadaju izleti i obilasci kulturnih spomenika. Svrha izleta je upoznavanje članova sa kulturnom baštinom širom naše zemlje. Ove izlete vode redovito stručni i znanstveni radnici za pojedina područja. U kratko ćemo navesti da smo posjetili sve najinteresantnije lokalitete Splita i Dalmacije, povijesne spomenike Istre, Zagreba, Varaždina, Hrvatskog zagorja, Osijeka, istočne Slavonije, manastire Crne Gore i Srbije, Crnogorsko primorje, Cetinje, Lovćen, Mostar, Počitelj, Sarajevo itd. Na svim izletima posjetili smo i spomenike i spomen obilježja naše narodne revolucije, kao: Kumrovec, Drvar, Bihać, Topusko, Sutjesku, Jablanicu, Mostarsko groblje itd. Ukupno je bilo oko 30 jednodnevnih izleta, 6 trodnevnih, 6 šestodnevnih. Na svakom izletu bilo je oko 45 izletnika.

Ove su inicijative uvijek ostvarene na istoj visini sa svim ostalim djelatnostima Društva, te im se, ocjenjujući njihov učinak mora dati odgovarajuće značenje, a neposrednim organizatorima i pohvale.

Godine 1972. IO Društva donio je odluku da se pokrene izlaženje edicije, koja bi okupljala znanstvene radnike iz oblasti kulture i prosvjete. Oni bi preko svojih članaka upoznali naše članove i širu javnost o zbivanjima i stvaralaštvu iz spomenutih oblasti na teritoriju Splita i okolice.

Cilj edicije bi morao biti obrazovni, tj. da budi zanimanje i svijest građana kao i potrebu za čuvanjem kulturnih i umjetničkih tekovina i svega onoga što se stvorilo tijekom stoljeća, što nas kao narod i kao stanovnike ovoga grada čini ponosnim da posjedujemo vrijednu baštinu koju moramo njegovati i čuvati. Zato je časopis dobio naziv »KULTURNA BAŠTINA«.

Prvi broj je izašao u travnju 1973. umnožen na šapirografu. Drugi je izašao u lipnju 1974. također šapirografiran. Već u ovim prvim brojevima pojavljuju se imena autora koji su ne samo poznati jugoslavenskoj javnosti, nego i u inozemstvu. Kako je za ove brojeve vladalo veliko zanimanje oni su brzo razdijeljeni, a redakcijski odbor riješio je da se slijedeći broj tiska.

Prvi tiskani dvobroj 3—4 izašao je 1975. Časopis je tim brojem dobio i svoj novi vanjski izgled. Članci su raspoređeni unutar nekoliko poglavlja ovisno o sadržaju. Uz slikovni materijal koji prati tekst, u svakom broju su korišteni crtežni splitskih slikara ili fotografa kao vinjete.

Poglavlje pod nazivom »Ljetopis kulturnih zbivanja u Splitu« je jedinstveni kronološki popis događaja ove vrste u našem gradu.

Do sada su izišli dvobroji 3—4, 5—6, 7—8, 9—10 i 11—12. Časopis nije subvencioniran,

troškovi tiskanja plaćaju se djelomično iz dotacije koje Društvo dobiva od SIZ-a za kulturu Općine Split, a djelomično iz fonda članarina i prodanih ranijih brojeva. Troškovi tiska su visoki i svake godine se razmjerno i povećavaju. Tisak najobimnijeg zadnjeg dvobroja prelazi svotu od 120.000 din što za Društvo predstavlja veliku obvezu. Moramo spomenuti da nam je dotacija SIZ-a za kulturu Općine Split za 1979. bila Din. 30.000 a za 1980. samo 27.000 Din. Časopis je sa osobitim zanimanjem primljen kako od stručnjaka tako i od širokih slojeva građanstva.

Redakcija svojim samoprijegornim i dobrovoljnim radom, nastoji da časopis ostane stalna vrijednost u djelovanju Društva, da mu sačuva kvalitet a estetski dio opreme poboljša. Zahvaljujemo svim brojnim suradnicima, koji su nam vrijednim i zanimljivim člancima — a koje uvijek ustupaju besplatno — pomogli da naš časopis nađe dostojno mjesto u izdavačkoj djelatnosti.

U djelatnost Društva, kako je već spomenuto, spada i upoznavanje građana sa povijesnom jezgrom grada i njegovim spomenicima. Ovu aktivnost ostvarujemo skupa sa Udruženjem turističkih vodiča u Splitu. Obilasci su redovito u zimskim mjesecima, van turističke sezone. Vođenje građana je besplatno. Svake godine imali smo najmanje tri do pet vođenja. Odaziv je skoro redovito bio dobar. Mjesne zajednice kao i školske ustanove morale bi se više odazivati ovakvim našim ponudama. I ovim putem zahvaljujemo Udruženju vodiča na svesrdnoj suradnji.

S Društvom Dubrovčana i prijatelja Dubrovnika, te sa Društvom Bokeljske mornarice postoje prijateljske veze i suradnja. Naši predstavnici prisustvuju svim njihovim manifestacijama. S Društvom arhivista također imamo dobre prijateljske i radne veze. Suradujemo sa Društvom Poljičana kao i sa novoosnovanim Društvom za čuvanje spomenika u Omišu.

Sa Društvom prijatelja starina iz Valpova imamo tijesnu prijateljsku suradnju. Naše Društvo je 1976. posjetilo Valpovo i bilo vrlo srdačno primljeno. Naredne godine 1977. Društvo iz Valpova je posjetilo Split, a članovi našeg Društva su vodili goste na razgledanje Splita i okolice. Prijateljska suradnja i dalje se nastavlja.

Na sjednici Izvršnog odbora 6. II 1975. predloženo je da se osnuje Dan Društva. Osnovana je komisija u sastavu: Cvito Fisković, Ena Iveta-Grisogono i Vlado Rasmondo koja je predložila da Dan Društva bude 22. travnja, dan kada je Marko Marulić posvetio »JUDITU« svom kumu primanciru Dujmu Balistriliću. Taj dan smatra se početkom hrvatske književnosti. Na plenumu Društva održanom 20. III 1975. primljen je prijedlog komisije i tako je osnovan Dan Društva. Na istom plenumu također je odlučeno da se u vidu brošure izda monografija Duška Kečkemeta »Marko Marulić — Splićanin« — što je i realizirano. Na istom plenumu Društvo je prihvatilo prijedlog Cvite Fiskovića da se izvrše manji popravci nadgrobne ploče Marka Marulića u crkvi sv. Frane, što je i učinjeno 1977.

Dan Društva proslavljamo tako da svake godine polažemo lovor vijenac na grob Marka Marulića u crkvi sv. Frane uz kraću prigodnu riječ. Od 1979. polažemo lovor vijenac i pred njegov spomenik.

Također svake godine prigodom Dana Društva priređujemo svečnu akademiju. Za program Akademije brine se posebna komisija, kojoj je do uključivo 1977. predsjedavala Ena Iveta-Grisogono, a od 1978. predsjedava Giorgia Meneghello. Daleko bi nas odvelo da pojedinačno spomenemo sve sudionike na akademijama. To su mnogi kulturni i znanstveni radnici Splita, članova HNK-a Split kao i muški zbor »BRODOSPLIT«. Svi oni velikodušno i rado prihvaćaju sudjelovanje na akademijama, naravno uvijek bez honorara. Svima im se u ime cijelog članstva i ovim putem najsrdačnije zahvaljujemo, jer su svojim sudjelovanjem doprinijeli da naše akademije budu zapažene i pohvaljene.

Dan Društva uvijek je svečano obilježavan, te smo se i ove godine povodom desetogodišnjice djelovanja i rada okupili da ga proslavimo što svečanije, a ujedno i radno, planirajući dalju aktivnost. Naš rad, bolja organiziranost i razvijanje djelatnosti u svim navedenim pravcima pomoći će nam da sve teškoće, uglavnom financijske prirode, lakše prebrodimo. Ne smijemo zaboraviti da među našim članovima imamo razne stručnjake, da nam je široko polje djelatnosti, pa moramo razvijati sve vidove našeg djelovanja.

Tako bismo kulturnu baštinu Splita što više približili i sugrađanima i posjetiocima iz svijeta, istovremeno radeći na izgradnji aktivnog i angažiranog odnosa prema kulturnim dobrima našega grada.

Pročitano na svečanoj Akademiji dana 21. IV 1981.